

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

МАТЕМАТИКА И ИНФОРМАТИКА

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

ПРЕДУЧИЛИЩНО НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ Педагогика

Българско научно-методическо и педагогическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

ХИМИЯ ПРИРОДНИТЕ НАУКИ В ОБРАЗОВАНИЕТО астрономия биология география физика

ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

СТРАТЕГИИ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

Чуждоезиково обучение

Научно-методическо списание
• година XXXV, 2012 • киевски 1

4

26 ЯНУАРИ – 1 ФЕВРУАРИ
2017 Г.

Математика за най-малките

*Откъс от „Дидактичен модел
„Конструктивна математика за деца“*

Надя Делчева
Даринка Гълъбова

Великотърновски университет
„Св. св. Кирил и Методий“

Въведение

Моделирането е водещ познавателен метод във всички науки и се прилага на всички етапи от научното познание. Моделирането има евристичен потенциал за превръщане на абстрактното в зримо и достъпно, на сложното – в по-просто, на абстрактните обекти – в достъпни за изследване и опознаване от изследователите. Съществен аспект на този съвременен подход в обучението по математика е развиването на детските способности за нагледно и динамично моделиране като предпоставка за овладяване на моделиращи действия, които по-късно се превръщат в учебни действия и улесняват прехода към математическото моделиране. Това твърдение сближава идеите за развитие на познавателните способности на децата с идеите за развитие на учебната дейност на малките ученици.

Мотивите за проучване на проблема за ролята на моделирането и конструирането в обучението по математика на предучилищния етап са следните.

1. В международен план (Европа, Русия, САЩ и др.) още през 90-те години на XX век се извеждат идеите на развиващо и конструктивистко обучение, насочено към интелектуалното и творческото детско развитие. Внедряват се алтернативни педагогически за стимулиране на изследователското,

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева
E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 9 /2016:

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Дидактичен модел „Кон-
структивна математика за деца“
/ Даринка Гълъбова, Надя Дел-
чева

СТАНИ УЧИТЕЛ!

„Говорещото дете“ в проме-
няция се свят – предизвикател-
ства пред началното грамотява-
не/ Мариана Манева

Родителите – важният парт-
ньор в „училище за четене“
(първи клас) / Анелия Николова

Видове упражнения в обу-
чението по български език с
оглед формиране на езиковите
понятия „съществително име“,
„прилагателно име“ и „глагол“
(втори клас) / Марта Николова

Формиране на речева култура в начална училищна възраст (анализ на анкета с учители) / *Боряна Борисова*

Интерактивни техники за овладяване на четенето в мултикултурната класна стая – първи клас / *Магдалена Атанасова*

ПЕДАГОГИЧЕСКИ ОПИТ

Иновативна технология на професионално-педагогическия тренинг като форма на педагогическо взаимодействие с учители в предучилищното образование / *Елена Витанова*

ДОКТОРАНТСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Как да формираме обществени и граждански компетентности при учениците от I и II клас – създаване на ефективен методически модул за изграждането им чрез обучението по „Околен свят“ / *Радостина Божкова*

Психолого-педагогически предпоставки за формиране на отношение към природата, като към ценност на културата (предучилищна разновъзрастова група) / *Надзифе Чангалова*

Анализиране нагласата за използване на образователна интерактивна мултимедия при чуждоезиковото обучение / *Десислава Баева*

СПОДЕЛЕН ОПИТ

Емпирико-теоретичен модел на Обществен съвет в ДГ „Слънчице“ – гр. Мездра (по примера на Закона за предучилищното и училищното образование) / *Атанаска Христова*

Съвременни аспекти на взаимодействието семейство – детска градина / *Илияна Вълвова*

НАПИСАНОТО ОСТАВА. ПИШИ ПРАВИЛНО

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

самостоятелното и творческото мислене на децата (ТРИЗ педагогика, Монтесори педагогика, методика на Никитин, методика на Денеш и др.).

2. Педагогически идеи за синергетично обучение чрез интегративни връзки между направленията „Математика“ и „Конструиране и технологии“ са реализирани в модел на съвременен гизайн на математико-техническо взаимодействие (Galabova & Gaydova, 2006).

3. Бавно се внедряват съвременни методики за математическо развитие на децата в българската образователна практика. Има недостиг на развиващи дидактични материали в детските градини. В предучилищното образование методът моделиране се прилага като средство за математическо обучение (децата работят с готови модели), но не и за развиване уменията на децата да моделират математически отношения.

4. Математическите понятия са абстрактни и могат да се изучават от децата само с помощта на модели. За да се овладее моделирането като метод на научното познание, е необходимо да се създават и изследват модели на понятията на всеки обучаващ етап.

Актуалността на изследователския проблем е свързана с развиване и разгръщане на конструктивно-моделиращата дейност на децата като предпоставка за овладяване основите на математическата грамотност. *Изследователската педагого-методическа задача* се изразява в създаване на дидактична система „Конструктивна математика за деца“, която да съответства на образователното математическо съдържание в предучилищния етап и осигурява материализирана форма за изразяване и развиване на съответни умствени действия.

Методите моделиране и конструиране в обучението по математика

Модернизацията на математическото обучение в края на XX век и началото на XXI век наложи да се търсят нови подходи, методи и дидактични средства за усвояване от децата на логико-математическите представи и отношения, операции и закономерности. В качеството на съвременни изследователски подходи в обучението по математика се прилагат моделирането и конструирането.

За съвременната наука **моделирането** се превръща в универсален инструмент и средство за научни изследвания – придобива статут на общогносеологическа категория и език, осигуряващ взаимното разбиране между представителите на различни дисциплини. Моделирането е метод за изследване на обектите на познанието чрез техни

модели. В основата на моделирането е заместването на оригинала с подобие на обекта или явлението, включващо качествени, количествени, структурно-логически видове аналогия. Моделът е в качеството си на обект на действието (Vogdanova, 1988: 9). За моделите съществуват десетки определения, като това на Штофф В. А. (1966 г.): „Моделът е такава мислено представена или материално реализирана система, която, отразявайки и възпроизвеждайки обекта, е способна така да го замести, че изучаването ѝ ни дава нова информация за този обект“, или следното определение за модел, дадено от К. Б. Батороев (1981): „Това е създадена или избрана от човека система, възпроизвеждаща съществени за дадени цели на познанието страни (елементи, свойства, отношения, параметри)“. В психолого-дидактически аспект редица автори, като Н.Ф. Тализина, Л.В. Занков, П.Я. Галперин и др., отъждествяват модела със система от обекти или знаци, възпроизвеждаща съществените свойства на системата оригинал на основата на организирана индукция или дегукция с цел получаване на нова информация. Това означава, че моделите не съществуват сами по себе си, откъснати от мисловната дейност на хората. За понятието модел се систематизират следните четири отличителни признака:

1. Моделът е мислено представима или материално реализирана система.
2. Моделът отразява съществените свойства на обекта на изследването А (наречен оригинал).
3. Моделът има способност да замества оригинала.
4. Изучаването на модела носи нова информация за обекта на изследването.

Тези теоретични постановки утвърждават, че моделирането винаги е свързано със *заместване* на обекта оригинал с негов модел. В зависимост от вида на създадения модел се разглеждат две големи групи модели: *веществени, или физически модели* (реални предмети, макети, конструкции) и *символични – графични модели* (знаци, таблици, схеми, чертежи, формули, графики и др.). Съществуват и други класификации на моделите (модели според научната област, и др.). В обучението по математика същността на математическата дейност най-добре, ясно и точно се отразява в *математическото моделиране*, което променя традиционния образ на математиката, защото успява да я представи откъм нейната „действена“ страна (Varbanova, 2013: 22). Като се позовава на теорията на П. Галперин за поэтапното формиране на умствените действия, М. Върбанова отчита, че „етапите на усвояване на знания се разглеждат съвместно с етапите на усвояване на дейностите. От самото начало знанията се включват в структурата на дейностите. Качеството на тяхното усвояване зависи от адекватността на дейностите, които се използват за тяхното усвояване“ (Varbanova, 2013: 24). За да достигне обаче до равнището на математическото моделиране, детето (ученикът) трябва да измине дълъг път на развитие на умствените си действия и да усвои умения за моделиране с различни равнища на сложност. Трудностите при усвояване на математическите понятия и релации, които са абстрактни по своята същност (идеални, логико-математически модели), налагат проучване на специфични дидактични средства и технологии, съобразени с равнището на познавателната математическа дейност на 3 – 7-годишните деца. Необходима е нова образователна парадигма, в която водещи методи за овладяване на математическите знания от децата да бъдат моделирането и конструирането.

Методика на педагогическо изследване „Конструктивна математика за деца“

Педагогическото изследване „Конструктивна математика за деца“ е проведено в периода октомври 2015 – февруари 2016 година. *Обект на изследването* са продуктивнотворчески технологии за формиране на математически представи и отношения на 4 – 7-годишните деца в детската градина. *Предмет на изследването* са ролята и функциите на изследователско-конструкторския подход за формиране на математически представи и отношения при 4 – 7-годишните деца. Целта е

теоретично проучване на проблема и разработване на модел на гудактична система, основана на изследователско-конструкторския подход в процеса на формиране на математически представи у 4 – 7-годишните деца. *Работните хипотези са следните.*

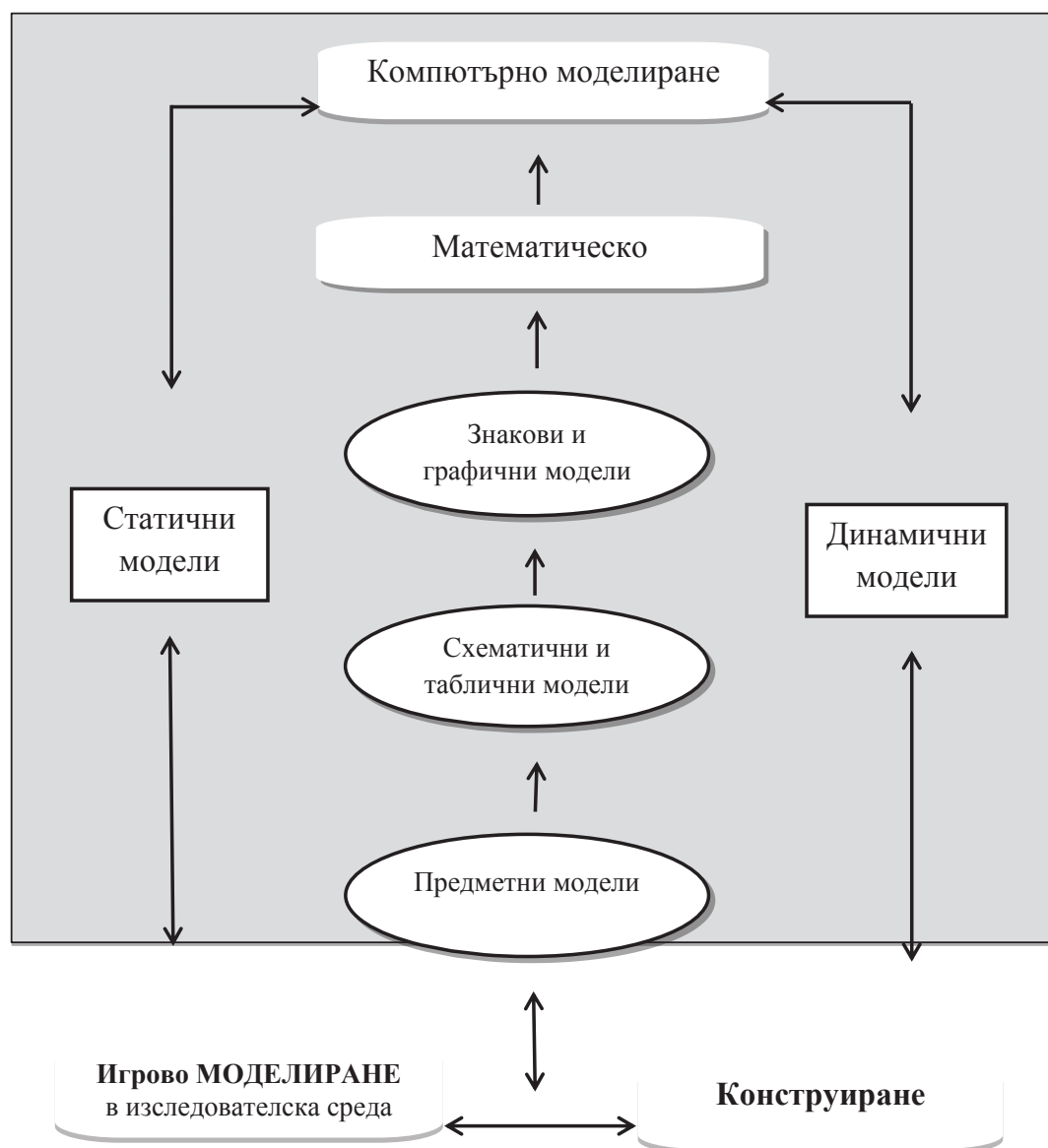
1. Изследователско-конструкторският подход в математическото обучение стимулира и развива самостоятелната познавателна дейност на децата в процеса на „моделиране и конструиране“ на математически понятия и отношения.

2. Методите моделиране и конструиране осигуряват предметно-развиваща и изследователско-творческа среда за преоткриване, обобщаване и прилагане на основни математически знания (свойства, структури, количествени и пространствени отношения).

Теоретичното проучване на изследователския проблем разкри съвременните подходи на динамичната и конструктивната математика и позволи систематизирането на редица идеи и гудактични модели. Теоретична база на изследването „Конструктивна математика за деца“ е теорията на моделирането, въплътена в изследванията на редица философи, педагози и психолози, като Д.Б. Елконин, А.М. Фридман, А.А. Венгер, В.В. Давидов, В.В. Краевски, В. Щофф и др., и методици, изследващи ролята на моделирането и обучаващата среда за математическото обучение на деца – А. Столяр, А. Фридман, М. Георгиева, М. Върбанова, Д. Гълъбова, М. Богданова, З. Узунова и др. Определени са подходите, разкриващи и награвяващи идеите на конструктивизма в обучението по математика: синергетичен и конструктивистки подход, изследователски подход и конструкторски подход. Изследването ни е повлияно от *иновативния модел NDM* (нова динамична модификация) в границите на Аз-концепцията на математическото моделиране, разработен от М. Георгиева и С. Гроздев, които описват система от 10 учебни среди, базирани на единна технологична среда (Georgieva & Grozdev, 2015: 6). Авторите посочват необходимостта от съчетаване на глобални дискурси: съобразяване с приемствеността и улесняване развитието на интелекта в настоящото и бъдещото технологично общество при все по-усложняващата се интеграция в различни научни области. Извеждането на познавателната страна на обучението над съдържателната е пътят за приобщаване на поколенията към непрекъснатите изменения на образователната система в контекста на високотехнологичното пространство на бъдещето (Georgieva & Grozdev, 2015: 10).

В резултат на нашето теоретично изследване е разработен модел, разкриващ връзките между видовете моделиране в обучението по математика (фигура 1) и ролята на конструирането за стимулиране на познавателната моделираща и продуктивната познавателна дейност по математика на децата в детската градина.

Изследователско-конструкторският подход предполага „учене чрез правене“ и „учене чрез откритие“, т.е. практическо разработване от децата (чрез моделиране и конструиране) на модели на изучаваните математически понятия и отношения, формулирани в образователната програма за детската градина. Изследователско-конструкторският подход позволява системно и ефективно да се формират компонентите на познавателната дейност на децата – като умствените операции класификация, сравнение, анализ и синтез, обобщение, абстрахиране, елементи на индуктивни и дедуктивни разсъждения, и не на последно място да се стимулира пространствено-аналитичното и словесно-логическото мислене на децата. При реализацията на конструкторския подход в математическото обучение е необходимо конструктивната дейност да се съобрази с изискванията за построяване на гудактичните модели на понятията и с етапите на формиране на умствените действия на децата. Основните методи за реализация на изследователско-конструкторския подход са „моделирането“ и „конструирането“, което налага да се разкрият същността, връзката и ролята им в обучението по математика в детската градина.

Фигура 1. Математическо обучение в съвременна технологична среда

В предучилищното образование моделирането се използва като приоритетен метод за развиване на математическите способности на децата. Визуализацията на абстрактните логико-математически свойства и зависимости може да се представи пред децата *единствено и само чрез моделирането им*. На предматематически език, когато се говори за моделиране на математически понятия и отношения при 3 – 7-годишни деца, се разбира работа със смесен тип модели: предметни (материални) модели и знаково-образни модели. Моделирането развива интелектуалното умение на детето да замества дадени обекти или техни отношения със съответни техни модели (реални предмети от природата и бита, макети, жетони, образи, кодове, символи, знаци, таблици и гр.).

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 9, 2016 г.

Подготвя ли университетът за реалността

*Откъс от „Готовността за професионален
труд – отговорност на личността
и университета“*

Чавдар Милков

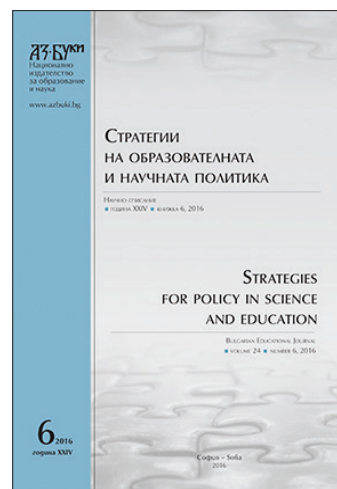
Дирекция „Социално подпомагане“ –
община Търък, Англия

Въведение

Висшето образование в България се сблъсква със сериозни проблеми и трудности, беязани от знака на фундаменталните обществени промени в последните 25 години. Хроничният недостиг на ресурси през 90-те години на XX век се съпътства от безпрецедентно разрастване на сектора в края на миналия и началото на настоящия век. Децентрализацията и възстановяването на университетската автономия срещат липса на управленски ресурс за съхраняване и подобряване на академичните стандарти и качеството в подготовката на специалисти при прехода от елитарен към масов тип система на висше образование. „Към тези кризисни фактори трябва да се добавят и неблагоприятните демографски тенденции, свързани със застаряването на населението и непрекъснатото намаляване на броя на способните и талантиливи млади хора, желаещи да продължат образованието си в българските университети“ (Tsvetkova, 2013: 61).

Индивидуалната стратегия на всеки млад човек, насочващ се към избор на образователна институция и професия и последващо възходящо кариерно развитие, трябва да включва сериозен анализ на непрекъснато променящите се социални изисквания, с които той постоянно ще се сблъсква в процеса на своята реализация. Така ще са налице

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Ирина Колева
E-mail: kolevaira@gmail.com

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Д-р Албена Симова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 6/2016:**

ОЦЕНЯВАНЕ В УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Резултати от участието на България в Международното изследване на уменията по математика и природни науки на учениците от IV клас (TIMSS 2015) / Марина Мавродиева

ИНТЕРКУЛТУРНО
ОБРАЗОВАНИЕ

Personal Reflection of the
Teacher of Ethno-Psychology /
Irina Koleva

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
И ПАРАДИГМИ

Готовността за професио-
нален труд – отговорност на
личността и университета /
Чавдар Милков

Социокултурни предпос-
тавки за модернизиране на
съвременното училище /
Пламен Иванов

РЕФЛЕКСИЯ
И ОБУЧЕНИЕ

Ролята на педагога за фор-
миране на рефлексия при
учениците (От рефлексията
на педагога към рефлексия у
учениците) / Стоил Мавро-
диев, Любомира Димитрова

Формиране на рефлексив-
ни умения чрез обучението
по психология при подго-
товката на бъдещи учители /
Маргарита Атанасова

Възможности за формира-
не на ключови компетентно-
сти с помощта на рефлексив-
ни дейности – примери от
учебната практика / Петинка
Галчева, Антоанета Хинева

Рефлексията в обучението
по „Информационни тех-
нологии“ / Елена Тодорова,
Стелиана Чиликова

Reflection as a Construct of
the Emotional Competence of
the Special Pedagogue / Zoi
Diamantopoulou Theodoros

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

възможности за избягване на напрежението, породено от неочакваното противопоставяне между необходимостта от социална промяна и концепцията за собственото „Аз“ в процеса на професионално утвърждаване. Достигналата върховете на своето развитие (интелектуално, емоционално-чувствено, нравствено-естетическо, гражданско) личност притежава много по-широки възможности за реализация, отколкото предлага определена професия. Действително, професията изисква определени знания, умения и навици, но същевременно, повече или по-малко, ограничава, задържа личността в определени рамки и често пъти сковава нейната инициативност, креативност и творческо мислене.

Стремежът на личността към максимална професионална реализация, както и самият процес на реализация са в голяма степен зависими от социалното устройство на обществото, от индивидуалното право на свободен избор на образование, професия и изява в нея, от уменията на личността да поема социални отговорности пред самата себе си, пред семейството и професионалната група, чиито интереси защитава.

Разрешаването на въпросите, свързани с взаимозависимостта между професионалната подготовка във висшето училище и кариерната реализация на личността в динамично променящите се социално-нормативни условия, следствие на бързите социални промени, изисква според нас сериозен научен подход – проучване, анализ, усъвършенстване и предлагане на алтернативни възможности. Много изследователи свързват готовността за труд със закономерностите във формирането на установката. Разработките върху установките, представени от Д. Узнадзе (1966), включват готовността към действие в определена насока и активната изява на личността, т.е. в т.нар. „поведенческа активност“. А. Прангишвили отбелязва, че „в света на понятието „установка“ се вижда ясната природа на човешката дейност като проявление на личността, по-точно природата на единството между личност и дейност“ (1971: 21). Той разглежда готовността за труд като съществен признак на установката, която проличава във всички случаи на поведенческа активност на субекта. За Р. Милкова „тази готовност възниква върху основата на потребностите на субекта и от обективната ситуация за задоволяване на тези потребности. Става дума за конкретни потребности, възникнали в условията на конкретна среда“ (1997: 19).

Ж. Michaelis (1980) посочва, че установката представлява общо състояние на индивида, неговата своеобразна надстройка, готовност за извършване на определен вид дейност. Тя е алгоритъм за

управление на човешкото поведение. Като готовност за действие, за активност в определена област, се превръща в движеща сила на поведението и разкрива ролята на насочеността и на другите психични състояния на личността.

Различните професии съдържат разнообразни по количество и качество моралнооценъчни социални стойности. Професията означава основен вид трудова дейност, за изпълнението на която са необходими специални знания, умения, придобити в резултат на продължително обучение. Това, от своя страна, я прави сигурен източник на обществен престиж, уважение и доходи за тези, които я упражняват. Професията е вид трудова дейност (служба или занятие), която изисква продължително и интензивно обучение, владение на специализирани знания и умения. Обикновено се регулира от професионална организация, етичен кодекс и процес на лицензиране или сертификация. „В учебните материали – отбелязва Кр. Бенкова, – в контекста на преподаването и обучението личният ни опит показва, че е по-ефективно, анализът на конкретните ситуации и казуси, на етичните проблеми и дилеми да се осъществява съобразно етичните принципи“ (2013: 27).

I. Страни на готовността за професионална дейност

Основните страни на готовността за труд са обобщени в схема № 1.

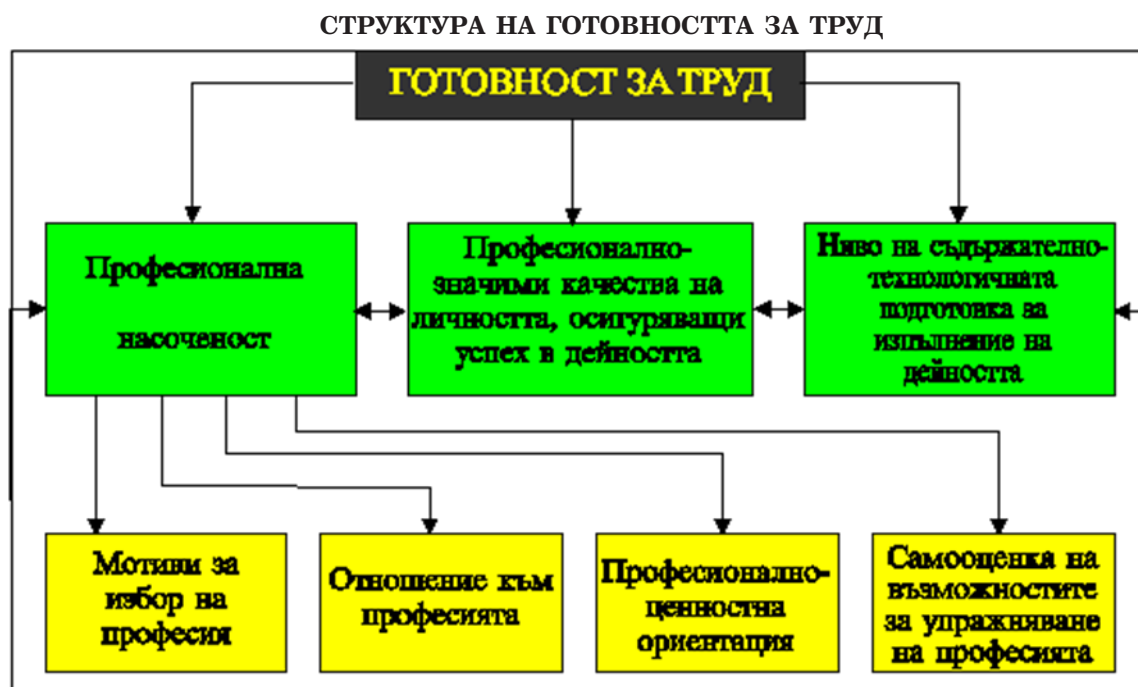

Схема № 1

1. Насоченост на личността

В процеса на обучение в университета е необходимо да се проучва професионалната насоченост като водеща страна в структурата на готовността за професионална дейност.

Насочеността е сложно и комплексно свойство на личността, проявяващо се в целите и мотивите, потребностите и идеалите, убежденията и поведението, установките. Те, от своя страна, определят готовността за дейност при определени външни и вътрешни условия, в своеобразното избирателно отношение на личността към заобикалящата я действителност и хората, към самата себе си, свързана с осмислянето на индивидуалните, обществените и социалните ценности

на дейността. Изграждането, формирането и развитието на многообразните проявления на насочеността се определят от конкретните обществено-исторически и социални условия на живот и дейност както в семейството, така и във висшето училище, професионалната група и колектив, в които личността на професионалиста се реализира.

Професионалната насоченост според С. Зимичева (1974) има следните параметри: осъзнаване на обществената значимост на професията; потребност от дейност; потребност от общуване с хората; оценка на собствените способности за дейност; висока степен на волеви усилия с цел повишаване нивото на професионално майсторство; положително отношение на студентите към перспективата да работят в строго определена област.

Професионалната насоченост е интегративна характеристика на психичната готовност за професионална дейност. Тя е сложно, многомерно образувание, което притежава множество свойства и параметри: обективност, специфичност, обобщеност, валентност, удовлетвореност, съпротивляемост, устойчивост.

Съществен принос в теоретичните разработки на проблемите, свързани с професионалната насоченост, има Н. Кузмина (1976). Под насоченост тя разбира устойчивата и взаимосвързана система от цели и оценки, стимулиращи преодоляването на трудностите в процеса на упражняване на дейността и овладяване на майсторството в нея.

Редица автори свързват готовността за труд, в частност насочеността, със закономерностите в процеса на изграждане на установката у личността.

Установката, като готовност за дейност, за активност в определена област, се превръща в движеща сила на победението, разкрива ролята на насочеността и на другите психични състояния на личността.

Основните компоненти на насочеността са отразени в схема № 1.

1. 1. Мотиви за дейност

В структурата на професионалната насоченост водещо място заемат мотивите, тъй като те определят осъзнаването, смисъла на дейността. Посредник са между обективнорелеванното и субективнорелеванното, обясняват какво се търси и какво се очаква от професията, регулират изборителното отношение върху основата на осъзнатата и оценена лична и обществена полза от избраната дейност. „Мотивацията според Р. Стойнешка и Ил. Пеев се свързва с факторите, които подбуждат действията на човека във „вътрешен план“. Мотивът има психологическата природа да създава „от вътре навън“, свързан с психологическата същност на самата личност.

Мотивацията е процес, който засяга поведенческия избор и се формира „от вън навън“. Мотивът може да възникне като външен стимул, формиращ насочеността на поведението и целите на личността. Мотивацията се отнася към процесите, които изразяват включването на хората в различна дейност. Това са динамични процеси, вътрешни за хората“ (2006: 49).

Мотивите са вътрешните побуди на личността към една или друга активност (дейност, общуване, поведение), свързани с удовлетворяването на определени потребности. В качеството на мотиви могат да изпъкнат идеалите, интересите, убежденията, социалните установки, ценностите. За всички причини за появата на мотивите стоят обаче потребностите на личността, в тяхното многообразие (от базовите, житейски, биологични, до висшите социални).

Б. Минчев схваща мотивите „като сплав между познание и побудителност. Значителна част от мотивите функционират в перцептивни ситуации. Афективната форма на мотива е чувството, а един или два изключително мощни мотива могат да се преживяват и като страсти“ (2008: 116).

Като двигател на поведението, мотивите са тясно свързани с цялостната личност – с потребностите, интересите, цялостното ѝ отношение към професията. По този начин те допринасят за изграждане на психичната готовност за труд.

В структурата на мотивацията на преген план изпъкват общественостно-социалните мотиви, свързани с общественото осъзнаване на професията, с престижа ѝ на съвременния етап. Съществено място заемат и познавателните мотиви, свързани с интереса към дейността.

Мотивацията се определя като външна и вътрешна (екстрасивна и интрасивна) не само по отношение на личността, но и по отношение на извършваната от нея дейност, респективно на онази, която ще се извършва в бъдеще. Осъзнаването на социалната значимост на професията е мощна побудителна сила за избора ѝ. При изследване на мотивационната сфера на личността се търси отговор на три основни въпроса.

– На какво се дължи активността на личността? Тя се обуславя от потребностите, като свойство на личността да изпитва необходимост от тези обекти, които осигуряват нейното нормално функциониране – храна, дом, образование, партньори, професия. С. Цветкова счита, че „познаването на мотивационната сфера и мотиваторите за полагане на ефективен труд е ключът към разбиране на трудовото поведение и възможностите за въздействие върху него“ (2014: 162).

Между потребностите и мотивацията съществуват отношения като между състояние и процес. На вътрешно съществуващите потребности съответстват външни обекти (материални или духовни, определени дейности), които могат да задоволяват потребностните състояния на личността. Процесите на превръщане на външния обект в мотив за действие протичат, когато обектът се идентифицира от личността като способен да задоволява определени потребности. По този начин обектът, респективно професията, става личностно достояние и придобива статут на предмет със своята побудителна сила. В практиката на научните изследвания съществуват огромен брой примери за това как изследвани лица и от двата пола заявяват, че са мечтали от ранна детска възраст да станат съдии, адвокати, учители, икономисти, полицаи, предприемачи.

– Защо личността избира едно или друго поведение, каква е посоката на нейната активност? При анализа на мотивите се установява, че формите на проявление са интересите и убежденията на личността.

Интересът се разглежда като познавателна потребност, намерила своя предмет, и вече е побуждащ и насочващ поведението на личността, мотив.

Убежденията включват в себе си възгледите на личността за различните страни на обективната действителност. Те притежават побудителна, ориентировъчна и изпълнителско-регулативна функция. Именно поради тези си свойства убежденията определят целите и насоките на дейността и взаимоотношенията на личността – избора на приятелски кръг, на професия.

– По какъв начин се регулира динамиката на поведението? За да се реши този въпрос, е необходимо да се изследват цялостно субективните преживявания на личността – желания, стремежи, нагласи, очаквания и др. Те отразяват интензивитета в действието на мотивационната сфера на личността. Влеченията, желанията, поривите и страстите са с относително нисък интензивитет, а по-осъзнати и одухотворени са стремежите и идеалите на личността.

Водеща линия в съвременните изследвания на професионалната насоченост на личността са съдържанието и ролята на мотивите за избора на професия, свързани с отношението на студентите към бъдещата им дейност, с осведомеността за нея, с реалния ефект от професионалната подготовка.

1. 2. Отношение към професията

Отношението към професията е разбиране на обществената и личностната ѝ значимост, превръщането ѝ във вътрешна потребност, осъзнаване на социалната значимост на труда като източник на цялото богатство на цивилизацията и средство за осигуряване на материални средства, формиране на убеждения за необходимостта всеки човек да се труди в определена област.

Отношението към професията е един от активните компоненти на

професионалната насоченост и готовност за работа. То е сложно, интегрално, динамично свойство на личността, възниква, формира се и се изменя на различни етапи, в различни ситуации на дейността, изразява жизнената позиция, творческата активност и самостоятелност в дейността на бъдещия професионалист, тъй като се разглежда във връзка с цялостната система от ценности и ориентации на личността.

L. McCullough и L. Mintz (1992) правят интересни констатации в тази област. Едно от първите различия, което те установяват между първокурсниците и абсолвентите, е това, че начинаещите студенти отчитат влиянието на професията върху живота си, а завършващите са заинтересовани повече от формите и спецификата на преподаването в университета, подготовката си за практическата дейност, от подходите, уменията и влиянието, което те имат върху бъдещите потребители на административни услуги. В този процес намира място и оценката на възможностите за реализация в избраната професия, желанието, намерението тя да бъде упражнявана, решението „за“ или „против“.

В професията се създават най-благоприятни предпоставки за пълно реализиране на качествените характеристики на отношението към професията въобще, тъй като тя е сложна, социално обусловена и обществено значима, иманентна на всяко човешко общество.

Пълния текст четете в сп. „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 6, 2016 г.

За да бъде ефективна квалификацията

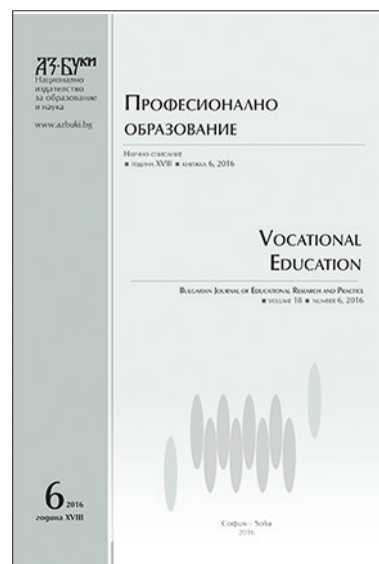
Откъс от „Правила за институционална квалификация на педагогическите специалисти в системата на средното образование“

Розета Заркова

Регионално управление на образованието – Варна

Професионалното развитие и поддържането на високо ниво на компетентност на педагогическите специалисти е един от приоритетите в Закона за предучилищното и училищното образование. Утвърденият гържавен стандарт за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти (Наредба № 12/01.09.2016г., обн. ДВ, бр. 75 от 27.09.2016 г.) дава визия и посоки за развитие и усъвършенстване на кадрите в системата на средното образование. Във връзка и в изпълнение на Националната стратегия за развитие на педагогическите кадри, която изисква създаването на механизъм за реализиране, отчитане и контрол на резултатите от прилаганите политики, в чл. 44, ал. 2 от посочената Наредба № 12/01.09.2016 г. е определено директорът на образователна институция след обсъждане в педагогически съвет да утвърди правила за организирането и провеждането на вътрешноинституционална квалификация и за отчитане на участието на педагогическите специалисти във форми за повишаване на квалификацията. Това ново

Заглавието е на редакцията

www.vocedu@azbuki.bg

Главен редактор

Доц. д-р Тоня Георгиева
E-mail: tonia@au-plovdiv.bg

Редактор

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: vocedu@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Професионално образование“, кн. 6/2016:

ЗДРАВΟΣЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ И СПОРТ В ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Спортът като фактор за превенция на агресията и насилието в училище / *Татяна Янчева*

Социалният маркетинг като подход за мотивиране и участие в двигателни и спортни дейности / *Иван Сандански*

Спортът сред природата – възможност за оптимизиране на двигателната активност в детската градина / *Паулина Андреева*

Спорт за красота и здраве / *Маргарита Врачовска, Мария Маркова*

„Брезичка“ диша / *Иванка Харбалиева*

Да играем заедно / *Маруся Обретенова*

Посланици на здравето / *Ученически свет и IXБ, IXД, XА клас*

Спорт срещу агресията и насилието в училище / *Росица Христова*

Една незабравима лятна ваканция / *Димитър Дилчев*

МЕТОДИКА И ОПИТ

Ползи от изграждането на национална система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение / *Емилияна Димитрова*

За подобряване на резултатите от национални външни оценявания / *Галина Евденова*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Защо медиация? / *Татяна Дронзина, Бисерка Михалева*

ПИСМА ДО РЕДАКТОРА

Астропарти / *Радка Костадинова*

УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ

Нови възможности за квалификация с нови специалности / *Янка Василева*

Правила за институционална квалификация на педагогическите специалисти в системата на средното образование / *Розета Заркова*

УЧИЛИЩЕ ЗА УЧИТЕЛИ

Представяме: 2. Средно училище „Акад. Емилиян Станев“ – София

Трудностите пред младия учител в България и съвети как да се справи с тях / *Николай Данев*

Мястото на домашната работа в начален етап в съвременната образователна парадигма / *Десислава Петрова*

Екскурзията – стимул за повишаване познавателната активност на учениците от начален етап по предметите „Роден край“, „Околен свят“, „Човекът и природата“ и „Човекът и обществото“ / *Камелия Любенова Ангелова*

Да си учител / *Катя Димитрова*

Работа по случай в образованието – психологически аспекти / *Станислав Пандин*

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

изискване за управленско решение поставя въпроси за възможен обхват и за оптимално съдържание на правилата, за да се превърнат в ефективен работещ инструмент в подкрепа на професионалното развитие на педагогическите специалисти и да не дублира съществуващи до момента институционални документи.

Държавните и общинските детски градини и училища, които са на делегиран бюджет и го влизането в сила на Наредба № 12/01.09.2016 г. имат разработени и утвърдени правила, касаещи квалификацията на персонала (педагогически и непедagogически) – в изпълнение на Закона за финансово управление и контрол в публичния сектор всяка институционална СФУК, като част от вътрешните правила за управление на човешките ресурси, съдържа основна процедура и работна инструкция за участие в квалификационни форми. В масовия случай подобни документи регламентират стъпките при разходване на средства за квалификация и поради тази специфика се ползват в практиката предимно от ръководния и счетоводно-финансовия персонал на образователните институции. Освен това, като приложение към годишните планове за квалификация, част от детските градини и училищата имат и утвърдени правила за включване в обучения с механизъм за финансиране – най-често документ, който е формално създаден и не е конкретно насочен към педагогическия персонал. Обикновено подобни правила не обхващат етапи на квалификационната дейност, като установяване на потребностите на кадрите, отчитане на резултатите, анализ и оценка на ефективността на реализираните дейности. В резултат съществуването им не допринася съществено за ефективното управление на дейностите по повишаване на професионалните умения и компетентности.

Съвсем различни са обхватът и философията на институционалните правила за организиране и провеждане на вътрешна квалификация и за отчитане на участието на педагогическите специалисти в различни форми за повишаване на квалификацията, зададени като норма с чл. 44, ал. 2 от Наредба №12/2016 г. Предвид нормативните изисквания и очакванията квалификационната дейност да спомага за постигане на институционални стратегически цели и приоритети, правилата трябва да регламентират:

– Организационна структура за провеждане на вътрешната квалификация: 1) на кого директорът ще възложи ключови отговорности, като планиране, организиране и провеждане на

квалификационната дейност (заместник-директор, главен учител, друго длъжностно лице); ако се създава комисия за квалификация, следва да са посочени задълженията ѝ като орган в помощ на директора при управлението на процеса; 2) дали ще съществуват групи от типа на методическо обединение (предметни комисии, проблемни групи, клубове и др. пог.) и ако да – каква ще е тяхната цел; на какъв принцип се формират; как и в какви срокове планират, организират и провеждат дейности; пред кого, кога и как се отчитат; кой контролира дейността им; правят ли анализ за ефективност на дейността си и за какво се ползва подобен анализ; каква документация създават и поддържат; 3) къде се съхраняват и как се ползват ресурси и материали, които могат да бъдат разглеждани като институционално знание и опит. Голяма част от изброените дейности следва да се съдържат и в правилата на институции, в които подструктури са неприложими, например поради малък брой на педагогическите специалисти.

– Установяване на потребностите от квалификация на педагогическия персонал – с какви методи и средства; кой извършва проучването и в какъв срок; кой анализира заявените потребности и ги съотнася към институционалните политики и стратегически цели; на изхода – информацията към кого се насочва за ползване при планиране на конкретни теми и форми. Процесът на идентифициране на потребности от квалификация е от изключително значение при планиране на дейности с поглед към резултати, които биха довели до по-ефективен образователен процес. Съпоставката на сериозен анализ на резултатите на децата/учениците с точна самооценка на професионалните умения на педагогическия специалист трябва да е водеща при формулирането на конкретна тема, по която има необходимост от актуализиране или надграждане на компетентностите. В този смисъл, действията по установяване на потребности от квалификация не следва да се свеждат до формално попълване на анкета, тъй като качествено планиране на ефективна квалификация на персонала предпоставя постигането на стратегически за институцията приоритети и цели.

– Рег за провеждане на институционална квалификация – включва механизъм за споделяне на успешен педагогически опит и добри практики като една от основните форми на вътрешна квалификация; възможно е определянето на ден в месеца, в който да се провеждат планираните форми за вътрешна квалификация, както и на помещение (например методически кабинет), където да се реализират квалификационните форми и да се съхраняват материали от тях. Провеждането на обучения с външен лектор, за които ще се разходват бюджетни средства, следва да е регламентирано в институционалната СФУК, но е препоръчително поне веднъж годишно педагогическите специалисти да актуализират знанията си за процедурата, за да могат при необходимост или възможност за включване в платено обучение да спазват всички стъпки в разписаната последователност.

– Нормативното изискване за задължителен брой часове (16 за всяка година за всеки педагогически специалист) за участие във вътрешна квалификация предполага в институционалните правила да бъде определена продължителността на академичния час – възможни са поне три варианта: да е с времетраенето на учебния час в училището (неприложимо за детските градини) или да е 45 мин. като академичния час във висшите училища, или да е с друга приемлива продължителност. Важно е да бъде регламентирано как ще се отчита участието на всеки педагогически специалист във формите на вътрешна квалификация – възможни варианти са: присъствен списък, протокол или друг специално разработен и утвърден от директора формуляр. Това изглежда като увеличаване на документацията („излишна бумажина“), но проследяването и периодичното отчитане на включването на кадрите във вътрешноквалификационни форми ще даде увереност на директора, че в края на годината за всеки педагогически специалист ще е изпълнено изискването за преминати обучения в рамките на 16 академични часа.

– Правилата трябва да задават и начина на отчитане на участието на педагогическите специалисти в различни форми за повишаване на квалификацията

Избрано

– възможен вариант е създаване и поддържане на институционален регистър, като в този случай трябва да се определи кой го поддържа, каква информация се вписва, прилагат ли се копия на документи, доказващи участието. При стартиране на процедурите по атестиране на педагогическите специалисти или при кандидатстване за придобиване на професионалноквалификационна степен чрез регистъра ще се удостовери наличието на изисквания брой квалификационни кредити. В този смисъл е добре регистърът да съдържа информация както за участието във вътрешни форми на квалификация (за изпълнение на изискването за 16 академични часа всяка година за всеки педагогически специалист), така и за преминатите кредитирани квалификационни форми (за придобиване на изисквания минимум от три квалификационни кредита в рамките на атестационен период), но също и за всички некредитирани форми на обучение, проведени извън образователната институция.

– Методи за оценка на ефективността от проведените квалификационни форми като изключително важен етап от институционалната квалификационна дейност – правилата трябва да регламентират кой извършва оценката, въз основа на какви критерии и как се събират данни за изпълнението им, с каква периодичност се извършва оценката; на кого се предоставя анализът. Критериите за оценка на ефективността трябва да са съотносими към установените потребности от квалификацията, очакваните резултати от нея и в каква степен са удовлетворени, дали и как са приложени усвоените знания и компетентности, какво е влиянието върху резултатите на децата/учениците.

Според спецификата на образователната институция и визията на директора за ефективно управление на персонала, както и в подкрепа на мотивацията на педагогическите специалисти за непрекъснато повишаване на професионалната им квалификация и компетентности, с правилата могат да бъдат определени още:

– Рег за избор на обучителна организация/преподавател за обучения с външен лектор, ако в процедурата по СФУК това не е определено. Често за обучение на целия педагогически персонал (или на група от него) по конкретна тема може да бъде направен подбор между предложения на висши училища, обучителни организации и др. Тъй като е свързано с разходването на средства, участието на по-широк кръг лица в избора предполага критичност и възможност за контрол. При всеки случай директорът ще носи отговорност за законосъобразността на избора и разхода, но за преценка на целесъобразността може да бъде подпомогнат от педагогическите специалисти, които са в ролята на потребители на образователната услуга.

– Критерии за избор на членове на педагогическия персонал, които да организират и провеждат формите на вътрешна квалификация. Нормативно е определено, че придобита професионалноквалификационна степен позволява на педагогическия специалист да ръководи вътрешна квалификация, но не е ясно какво се случва, ако в институцията всички имат или никои няма ПКС.

Пълния текст четете в сп. „Професионално образование“, кн. 6, 2016 г.